basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2021

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 28.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala ditaelo tsena ka tlhoko pele o qala ho araba dipotso.

2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele papetla ya dikahare leqepheng la bone, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo, mme e be o kgetha tseo o ratang ho di araba.

3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A:	Dithothokiso	(30)
KAROLO YA B:	Pale/Sengolwa sa Boholoholo	(25)
KAROLO YA C:	Tshwantshiso/Terama	(25)

4. Araba dipotso TSE HLANO kaofela: TSE THARO (3) KAROLONG YA A, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B le E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

   KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO
   Dithothokiso tseo o di rutilweng – Araba dipotso TSE PEDI.
   Thothokiso eo o sa e rutwang – O TLAMEHA ho araba potso ena.

   KAROLONG YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO
   Araba potso E LE NNGWE.

   KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA
   Araba potso E LE NNGWE.

5. KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO) LE YA C (TERAMA)
   - Araba dipotso tsa pale/sengolwa sa boholoholo le terama tseo o ithutileng tsona FEELA.
   - Araba potso E LE NNGWE E TELELE YA MOQOQO le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C. Haeba o araba potso tse kgutshwanyane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlahisitsweng leqepheng la 5 ho etsa kgetho ya hao.

6. BOLELELE BA DIKARABO
   - Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswe a 250–300.
   - Dipotso tse telele tsa Pale le Terama di lokela ho arajwa ka mantswe a 400–450.
   - Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Tsepama potsong, mme o se ke wa tswa lekoteng.

7. Latela ditaelo tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka tlhoko.

8. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.

9. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.

10. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:

KAROLO YA A: Metsotso e 40
KAROLO YA B: Metsotso e 55
KAROLO YA C: Metsotso e 55

11. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO			
Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso TSE PEDI feela ho tsena.			
NOMORO YA POTSO	**MOFUTA WA POTSO**	**MATSHWAO**	**NOMORO YA LEQEPHE**
1. 'Ya mohau motho'	Potso e telele ya moqoqo	10	6
2. 'Exoda'	Dipotso tse kgutshwane	10	7
3. 'Rato la ka'	Dipotso tse kgutshwane	10	8
4. 'Ke lla le wena'	Dipotso tse kgutshwane	10	9
MMOHO LE			
Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.			
5. 'Hoja ka tseba'	Dipotso tse kgutshwane	10	10
KAROLO YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO			
ELA TLHOKO: Araba potso E LE NNGWE e telele le E LE NNGWE ya TSE KGUTSHWANE. Ha o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba e kgutshwane KAROLONG YA C. O lokela ho araba potso E LE NNGWE feela KAROLONG YA B le YA C.			
PALE: Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.			
6. *Botsang lebitla*	Potso e telele ya moqoqo	25	11
7. *Botsang lebitla*	Dipotso tse kgutshwane	25	11
8. *Diepollo*	Potso e telele ya moqoqo	25	14
9. *Diepollo*	Dipotso tse kgutshwane	25	14
10. *Mme*	Potso e telele ya moqoqo	25	16
11. *Mme*	Dipotso tse kgutshwane	25	16
12. *Tutudu ha e patwe*	Potso e teleleya moqoqo	25	18
13. *Tutudu ha e patwe*	Dipotso tse kgutshwane	25	18
KAPA			
SENGOLWA SA BOHOLOHOLO: Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa boholoholo.			
14. *Ke qati e a lomisanwa*	Potso e telele ya moqoqo	25	20
15. *Ke qati e a lomisanwa*	Dipotso tse kgutshwane	25	20
KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA			
Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.			
16. *Seyalemoya*	Potso e telele ya moqoqo	25	22
17. *Seyalemoya*	Dipotso tse kgutshwane	25	22
18. *Haeso Mafotholeng*	Potso e telele ya moqoqo	25	25
19. *Haeso Mafotholeng*	Dipotso tse kgutshwane	25	25
20. *Lejwe la Kgopiso*	Potso e telele ya moqoqo	25	27
21. *Lejwe la Kgopiso*	Dipotso tse kgutshwane	25	27

ELA TLHOKO: Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO, ha e NNGWE e lokela ho ba ya di dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: DITHOTHOKISO (*tseo o di rutilweng*) (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO (*eo o sa e rutwang*) (Dipotso tse kgutshwane)	5	1	
B: PALE (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane) **KAPA** B: SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	6–13 14–15	1	
C: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	16–21	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.		**5**	

ELA TLHOKO: DIKAROLONG TSA B le C, nnetefatsa hore o arabile potso E LE NNGWE YA MOQOQO le E NNGWE YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso TSE PEDI tsa moqoqo kapa TSE PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso TSE HLANO (POTSO YA 1–5). Araba dipotso TSE THARO feela.

DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

Kgetha mme o arabe dipotso TSE PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O TLAMEHA ho araba POTSO YA 5, e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

YA MOHAU MOTHO – MT Lekitlane

Ya re dibe di le jwalo ka madi,
Kahlolo re loketswe ke e tshabehang;
Motho ha batlwa ya ka re pholosang.
Ya mohau motho a iteta sefuba.

Mona ha batlwa motho wa nnete sebele,
Motho wa sebele ya emelang a hae mantswe,
E seng lempetje le tla ja hlanapheto,
Ha taba di fetoha ebe o fetoha le tsona.

Ramautla, Terakone, o na be a ikonka;
Be di entse mohoula ka mora rona,
A sa bone ya ka di etsetsang leqheka;
Ya mohau motho a di lahlela mankwaneng.

Sekaseka kamoo mongodi a sebedisitseng anastrofi kateng temanathothokisong ya pele ho finyelletsa molaetsa wa thothokiso. Bolelele ba moqoqo wa hao e be mantswe a 250–300. **[10]**

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

EXODA – JG Mocoancoeng

Buang, buang, MaAforika!
Baiseraele ba kene Kanana,
Ba e rekile ka madi a bona,
Le lona hlomelang.

(*Moshe a bua*)

'Betang dipelo, bana beso!
Tlatsanang kamehla le ka tsohle.
Ho haufi moo re tswang,
Ho sebaka moo re yang.'

'Tloong le ba kamorao, hle!
Se dieheng, bana ba Rantsho,
Hlomelang ka dibetsa tsa nnete;
Thuto, tsebo, bohlale.'

(*Ahe Kanana!)*

2.1 Bolela mofuta wa phetapheto e sebedisitsweng molathothokisong wa 1. (1)

2.2 Fana ka moelelo o otlolohileng wa molathothokiso wa 3. (2)

2.3 Qolla molathothokiso O LE MONG moo ho sebedisitsweng lekgotsi. (1)

2.4 Hlalosa kamoo lebitsa le hlahellang molathothokisong wa 9 le hlakisang moelelo wa seo sethothokisi se se etsang. (2)

2.5 Hlalosa sehalo se totobatswang thothokisong ena. (2)

2.6 Sekaseka sepheo le maikemisetso a sethothokisi ka ho omela ditaba tsa Bebeleng thothokisong ena. (2)
[10]

POTSO YA 3

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

RATO LA KA – MT Lekitlane

1 Ha di tlwaela makgulo buka ka di lwantsha.
2 Ka di ntsha maqephe phelo ba tsona,
3 Lesiba ka le kokosa taba tsa ntlala,
4 Ka ngola maqepheqephe, ka kgotsofala.

5 Kgotsofalong eo ka boela ka ngongoreha,
6 Ka lengolo taba di ka tshoha di dieha,
7 E tla re di fihla ke tla be ke fetohile,
8 Tsohle di boetse madulong ho hlomoha ho ile.

9 Ka dula ka nahana ntho di hana ho fela,
10 Ntho tsa ho nkopanya le rato la ka ka potlako;
11 Kgabareng ka hopola nthwa makgowa fonofono,
12 Ka e laimela sa phakwe e lata tsuonyana.

13 Ntho ka e akgella leshome, ka e tobetsa;
14 Lapeng habo rato la ka ya kokota,
15 Motho ka se fumane eo ke mmatlang,
16 Eo a ka nqoqisa pele a bitsa moratuwa.

3.1 Bolela se hlaloswang ke molathothokiso wa 1 ka mantswe a hao. (1)

3.2 Qolla lentswe le re bopelang kgonyetso molathothokisong wa 2. (1)

3.3 Tatolano ya mantswe e sebedisitsweng molathothokisong wa 5 e thusa ho hlakisa moelelo ofe wa molathothokiso? (2)

3.4 Bolela hore ke sekapuo sefe se sebedisitsweng molathothokisong wa 12 o be o bolele hore se sebedisitswe ka sepheo sefe. (2)

3.5 Bohlokwa ba kgefutsohare e sebedisitsweng molathothokisong wa 13 ke bofe? (2)

3.6 Ebe ketso ya sethothokisi ya ho tsitlallela ho buisana le moratuwa wa sona ka mekgwa e fapaneng e re bolella eng ka sona? (2)
[10]

POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

KE LLA LE WENA – MT Lekitlane

1 Boseyeng o nkentse mpowane, thatohatsi;
2 Bongwaneng ka ba naletsana e pela kgwedi.
3 Yare ke tla ke lla sa mmokotsane, phohomela;
4 Thaka tsa ka di ntetekile re ipapalla.

5 Wa kgweletsa dithebetha wa itokisetsa ntwa,
6 Tlong wa tswa o bipetsane, o hemesela;
7 Malapeng a bantlhokofatsi wa kena o fufuletswe.
8 Wa tsholela batho maqa ba sa o lebella.

9 Bitsong la ka wa qabana le batho, la fapana;
10 Manyaleng ao ke a entseng wa nkemela,
11 Thupa ka se e latswe, ka se e tsebe;

12 Kajeno ke lla le wena morati wa me,
13 Hara banna ke ya marapo a bonolonolo,
14 Ke tsietswa le ke maimanyana a sa reng letho.

4.1 Ke sebetsa sefe sa bothothokisi se sebedisitsweng molathothokisong wa 1? (1)

4.2 Hlalosa tshebediso ya tshwantshiso e fumanehang molathothokisong wa 2. (2)

4.3 Hlakisa kamoo karaburetso ya pono e hlahellang melathothokisong ya 5 le 6, e matlafatsang moelelo wa melathothokiso eo kateng. (2)

4.4 Hlalosa hore sethothokisi se bolelang ka molathothokiso wa 8. (1)

4.5 Hlalosa sehalo se totobatswang thothokisong ena. (2)

4.6 Na o nahana hore sello sa sethothokisi se ikutlwahatsang thothokisong yohle se lebisitswe mothong ya nepahetseng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
[10]

MMOHO LE

THOTHOKISO EO O SA E RUTWANG

O TLAMEHA ho araba potso ena.

POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HOJA KA TSEBA – SJ Mamashela

1 Hoja ka na ka tseba
2 Hore ha o motho o ntho esele
3 Nkabe ke sa ka ka itlama le ho itlama ka wena
4 Ke se iteke le ho iteka, ngwana motho.
5 Jwale ka fahlwa ke lerato, ka foufala.
6 La nkwala mahlo la mphetola sefofu,
7 La mpatela dimpe le mefokolo ya hao,
8 Ka nkeha, ka bona motho wa nnete.

9 Ke lekile ho o hlatswa le ho o phutha,
10 Ka sebedisa le yona soota ya Basotho.
11 Empa tjhe, o hana ho hlatsweha!
12 O ile a nna a bua Mosotho wa kgale,
13 A re mofuta ha o nkgwe ka nko
14 E se qobe la kwae.

5.1 Hlalosa molathothokiso wa 5 ka mantswe a hao. (2)

5.2 Ke sekapuo sefe se sebedisitsweng molathothokisong wa 6? (1)

5.3 Qotsa molathothokiso temathothokisong ya bobedi o bolelang hore sethothokisi se hlotswe. (1)

5.4 Ke sehalo sefe se sebedisitsweng thothokisong ena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

5.5 Fana ka molaetsa wa thothokiso ena yohle. (2)

5.6 Ebe o nahana hore sethothokisi se ne se lokela ho sebedisa mantswe aa: 'Ke lekile ho o hlatswa le ho o phutha' ha se bua le moratuwa wa sona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE feela, potso e telele ya moqoqo kapa ya dipotso tse kgutshwane.

HOPOLA: Ha o araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA B, o tlameha ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C.

PALE

POTSO YA 6: POTSO E TELELE YA MOQOQO

***BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla**

Motho ke sebopuwa se sa phethahalang. Sekaseka polelo ena o ipapisitse le semelo sa Mmamasolomane.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 7: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

***BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA A

Tsietsi a kena ka phaposing ya bosupa, a ba a inotlella ka hare. A hlobola diaparo tsa sepetlele ka potlako e kgolo, mme a apara diaparo tsa bonese tseo a di fumaneng ka mora setulwana sa ntlwana jwalo kaha ho ne ho rerisanwe. Nako ha eyo. A nqamathetsa ditedu tse ntsho tsa maiketsetso seledung ho yena, mme ka potlako a bula, a tswa. A teana le dingaka le baoki le basebetsi ba bang ba sepetlele ba ntse ba ikenela, ba itswela ho se molato wa letho.

Ha ho molato hohang. Le yena a itswela hantle a ntse a lokisa ditjhonopo tsa hae tsa borikgwe jwalo ka motho ya neng a tlo fahla mokgodutswane. O bile a itetsetsa molodi, ha ho lebote. Lepolesa ke leo monyako o moholo wa matlwana. Le emetse mokudi ho tswa. Le mosebetsing. Teke e a tsamaya. Le Tsietsi o a tsamaya. Lena lepolesa le emetse mokudi. Tsietsi ha se mokudi. Ke kgutsana eo e leng kgale e di bona. A itswela Tsietsi, a ikela.

A theosa ditepese jwalo ka mang le mang a phelang hantle mmele, pelo le moya, botho kaofela. O ntse a itetsetsa molodi, ha ho lebote. O teana le dingaka, dinese, basebetsi, baeti, bakudi, mme o phahamisa letsoho ha a bona ho hlokeha. Dumela mme, dumela ntate, dumela kgaitsedi, kgotso nnake, kgotso moholwane, kgotso ngwaneso. Ha ho le lebe. Ke kgotso feela ka hohle.

7.1 Hlalosa tomatso ho tswa mantsweng aa (moleng wa 9–10):

'Lepolesa ke leo monyako o moholo wa matlwana. Le emetse mokudi ho tswa.' (2)

7.2 Hlalosa komelo e sebedisitsweng polelong ee (moleng wa 10):

'Le Tsietsi o a tsamaya.' (2)

7.3 Ketso ena ya Tsietsi ya ho kgomaretsa ditedu tse ntsho tsa maiketsetso seledung ho yena e thathiselletsa jwang semelong sa hae? (2)

7.4 Seabo sa Tseleng e bile sefe ntshetsopeleng ya kgohlano ya pale ee? (2)

7.5 Bontsha kamoo Mohanuwa a ileng a ipontshahatsa kateng hore yena ha se motho ya nang le boitshepo. (2)

7.6 Thulano ya maikutlo e bileng teng pakeng tsa Tsietsi le Kotsi e qholoditswe ke eng? (2)

7.7 Hlalosa kamoo ketsahalo ya ho fihla ha Tsietsi ha Ramabanta kgetlo la pele e ileng ya baka mothinya o sa lebellwang kateng. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA B

Tsatsi ke la Mantaha kajeno. Batho bohle ba tletseng ho tla sebetsa ka mefufutso ya phatla tsa bona, ba mesebetsing ka ho fapana. Ba bang ba diofising, ba dutse ditulong tse mabotjhobotjho, ba tshwere dipene, ba neta dipampiri ka tsona. Ba bang ba eme ka pela barutwana ba hlooho di thata, ba leka ho ba bontsha tsela e isang leseding. Ba bang ba mebileng, ba kganna dipalangwang ka mefuta ya tsona, ba habile ho phetha mabaka a bohlokwa a bophelo. Ba bang, dihase, ba mekoting, ba leka ho fatela bana ba bona bophelo. Ba fatela lefatshe bophelo. Lena ke letsatsi la mosebetsi ho mosebeletsi e mong le e mong. Ke lona letsatsi la mofufutso.

Le ha ho ngodilwe ho itswe motho o tla phela ka mofufutso wa phatla ya hae, ba bang ba dumela hore dithoto ke lefa la ba bohlale, mme ha bona ke ho kotula moo ba bang ba jetseng. Bao he, ha ba ikgathatse ka ho theohela ha ba bang ba theohetse. Ha bona ke ho paqama ba loha mano a hore hosane ba tla ya heletsa ofe mokolokotwane o ikgaetsweng ka thata ke monnga ona. E mong wa batho bao ke Tjhaile Sekolokoto. Tjhaile ke yane e motsho, e mokgutshwanyane, ya phatla e kang ya terekere. Ke yena motho wa Mohanuwa. Ho ya kamoo meralo e radilweng kateng, eka ba tlamehile ho oroha ba le babedi.

Eka moo ba leng teng ha e le Mantaha tjena, ba tlamehile ho ba babedi. Eka moo ba leng ho tshwanetse hore ebe ba badile kgapo ya bona ya mafelo a beke, ba inwella dintho tse nowang, ba a ithabisa.

7.8 Hlalosa mantswe ana: 'Ke lona letsatsi la mofufutso' moleng wa 8 ka mantswe a hao. (2)

7.9 Ke maikutlo afe a qholotswang ke mantswe ana: '... ha bona ke ho paqama ba loha mano a hore hosane ba tla ya heletsa ofe mokolokotwane ...' ho tswa moleng wa 11–12? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

7.10 Tshohla maele a reng 'lerato le sefofu' o ikamahantse le lerato la Mohanuwa le Tjhaile Sekolokoto. (2)

7.11 Sekaseka tshusumetso ya kgodiso e botlhoko semelong sa Tsietsi. (2)

7.12 Ebe sepheo sa mongodi sa ho hlahisa Kotsi e le malome ya se nang qenehelo ho ngwana wa kgaitsedi ya hae ke sefe? (3)
[25]

POTSO YA 8: POTSO E TELELE YA MOQOQO

DIEPOLLO – T Seema

Motho ke sebopuwa se sa phethahalang. Sekaseka polelo ena o ipapisitse le semelo sa Dikengkeng.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 9: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

DIEPOLLO – T Seema

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA C

Re ne re dula matlong a baoki haufi le jarete ya sepetlele. Nna le Dibakiso re ne re dula kamoreng e le nngwe, molao e ne e le hore re dule ka bobedi ka bobedi. Ka nako ya mantsiboya ha re tjhaisa re ne re ye re theohele ka Seputaneng re otlolla maoto. Batho ba tlwaetseng ho mpona ke tsamaya le Dibakiso ba ne ba re re mafahla. Hobane re ne re le mathe le leleme, re le kobo le lemao.

Matsatsing a moraonyana ke a kgolwa e ne e se e ka ba dikgwedi tse hlano ho isa ho tse tsheletseng ke kgutlile Lekokwaneng, ha ke kena keiting ya sepetlele molebedi a ntjwetsa hore ke na le moeti ya nkemetseng moo ho amohelwang baeti. Ke ne ke nahanne Mmamolete, rangwane Leemisa, kapa malome Theko. Ke ne ke fositse, motho eo ke mo fumaneng moo ho amohelwang baeti e ne e le Mmamokele. Ho ne ho sa hlokahale hore a bue le ho bua, ke ne ke se ke iponela se mo tlisitseng, o ne a apere botsho ho tloha hloohong ho fihla maotong. Ho neng ho setse feela ke hore ke mmotse hore na malome o jelwe ke eng.
'O ne o ke ke wa tla lepatong la hae hobane, le nna ke tjena ke mo aparetse thapo empa ha ke a mo pata.'

'O bolelang, ha o re ha o a pata malome?' Ka botsa ka pelo e botlhoko.
'Mohla o neng o ile kwana Lekokoaneng …'

9.1 Bolela hore mantswe ana: 'Ho ne ho sa hlokahale hore a bue ...' a hlakisa eng ka tjhebahalo ya Mmamokele? (2)

9.2 Hlakisa komelo e hlahellang mantsweng a Mmamokele ha a re o apere thapo ya monna wa hae empa ha a mo pata. (2)

9.3 Ketso ya Theko ya ho batla ho nyadisa ngwana e monyane dilemong ho leqheku le tsofetseng leo e seng e le molora, e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

9.4 Malome Theko ke mophetwa ya jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

9.5 Tikoloho e ntjha ya Mangaung e bile le kgahlamelo jwang semelong sa Diepollo kamora hore a fihle ho yona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

9.6 Sekaseka ketsahalo e lebisitseng ntlheng ya ho tshwarwa ha Diepollo ha a ne a etetse ha Rammolutsi? (2)

9.7 Lebitso la Zeblon le ne le sa tlohe ka kelellong ya Diepollo. Hlalosa hore sena se bakwa ke eng. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA D

'A ko mpolelle mona ntate. Lebitso la hao o mang?'

'Simon, mohlomphehi.'

'Le leng?'

'Moferefere.'

'Ho bolelang hore mona re bua ka moferefere e seng papadi. Ha ke sa na dipotso tse ding mohlomphehi ya kgabane.'

Motho e mong le e mong ya ba o shwele ke ditsheho ka lekgotleng. Feela jwalo ka Diepollo, ha ke tsebe hore na ke la marehello kapa ke lebitso leo ke le filweng ke batswadi ba ka. Ka bobedi ho a tshwana. A ko shebe kamoo bophelo ba ka bo leng kateng ho tla fihlela mona moo ke leng teng kajeno.

'Hoja ebe ha ke a mamela ha Mmamokele le malome Theko ba ntsheba nkabe ke wetse lenyalong leo ke sa le rerang, nkabe ke shobetse. Teng ha ke ne ke sa fihla lapeng ha moruti ka lona tsatsi leo, ke ne ke tla tseba jwang ka monnamoholo eo e neng e tla ba monna wa ka?'

'Ha ke ithorise, hobane dintho tseo ke di entseng di nkentse mohale, ka tsebo ya meriana, ke hlolehile ho ba ngaka e tummeng. Le ha ke ne ke le titjhere ya thuto ya mahlale Sehunelo, ke hlolehile ho ba morutehi ya hlahelletseng. Ka lengolo la booki ke thusitse makgolokgolo a baimana ho tlisa bophelo bo botjha lefatsheng, nahana feela kamora dilemolemo tse kana hore na ba bang ba diporopotlwana tsena ba hokae. Mohlomong ke bua le wena tjena ba bang ba bona ke batho setjhabeng.'

9.8 Qotso e ka hodimo e nkilwe kgaolong ya 'Bitso lebe ke seromo'. Na ebe mongodi o atlehile ka ho sebedisa sehlooho see kgaolong eo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

9.9 Ke ketsahalo efe e re lebisang sehlohlolong sa pale ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

9.10 Qwaketsano pakeng tsa mapolesa le Diepollo e ne e bakwa ke eng? (2)

9.11 Paleng ee, o ka re Zeblon o bile le seabo sefe ho rarahanyeng bophelo ba Diepollo? (2)

9.12 Ke qeto efe eo o neng o ka e nka, ha o ne o le Diepollo, mme o sibolla hore ntate wa hao o hlokahetse le pele o mo tseba le hore mme wa hao haesale a nyamela kamora ho rola thapo? (3)

[25]

POTSO YA 10: POTSO E TELELE YA MOQOQO

***MME* – NP Maake**

Motho ke sebopuwa se sa phethahalang. Sekaseka polelo ena o ipapisitse le semelo sa Thollo.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 11: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

***MME* – NP Maake**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA E

Yaba jwale taba e a kgaoha, ba qetella ho itokisa, ba tswa. Mohlomong hoja taba ena ya tswela pele ho ka be ho ile ha tlhokomeleha hore ba bua ka batho ba babedi. Rakgadi yena o ne a bua ka monna wa ha Mofokeng, ha Dikeledi yena a ne a inahanetse Tsekiso. Pele Rakgadi a tlhokomela hore nako e se e lekane motinyane, e ne e le moo Dikeledi a reng o tla hlalosa hore: 'Motho wa ka le yena o ntse a kena sekolo, mme le yena ke motho ya kgothaletseng thuto, mme ka hoo bobedi re tla tswela pele ka thuto tsa rona.'

Mantswe ao ha a ka a hlola a fumana sebaka sa ho a bolela. Ho pepeneneng hore hoja a a bolela, Rakgadi a ka be a ile a re: 'O bolela motho wa hao ofe jwale? Ke mang a itseng o kena sekolo?' kapa a re: 'A ka kena sekolo jwang a dula komponeng?'

Re a tlhokomela hore moqoqo ona o ka be o ile wa tswela pele ka mokgwa osele, moo Dikeledi le yena a neng a ka be a ile a araba ka ho re:

'E, Rakgadi, re kena sekolo mmoho.'
'O reng na mosadi, kapa o a mphoqa?'
'Ha ke phoqe, Rakgadi, Tsekiso re kena le yena sekolo.'
'O bua ka mang jwale, mmannyeo?'
'Athe re ntse re bua ka mang, mme?'
'Nna ke re re ntse re bua ka motho enwa ya batlang ho o nyala.'
'Le nna ke ntse ke bua ka yena, mme.'

11.1 Mantswe a latelang a hlakisa pherekano e hlahellang puisanong e ka hodimo jwang?

'O bolela motho wa hao ofe jwale?' (2)

11.2 Hlalosa tomatso e hlahellang qotsong e ka hodimo. (2)

11.3 Ebe Rakgadi ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

11.4 Hobaneng ha mmisi Lekena a ne a ngongorehile ha Dikeledi a ne a batla ho tlohella sekolo bitsong la lenyalo? (2)

11.5 Hlalosa lewa la tlholo dingolweng le hlahellang paleng ena. (2)

11.6 Sepatjhe sa tjhelete se thotsweng ke Dikeledi se bile le ditlamorao tse jwang bophelong ba hae? (1)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA F

'Ke re o ile. Ha ke tsoha, ke re ke kena ka moo a robetseng ka teng, ho ntsha pitsa e kgolo eo ke neng ke e ribehile ka mono, ke fumana dikobo di entse thotobolo fatshe, monga tsona a le siyo. Ke ne ke hopola hore mohlomong o sa ile ka ntle, empa ha ke bona a sa kgutle ka be ke tswa ke lekola, ka fumana hore ha a yo. O fihla tjena ke tlaletswe ke naha, ha ke tsebe hore ke etse jwang.'

'Jwale o a ntshosa, mmannyeo. O a tseba hore hangata banana ba nyamela ka tsatsi la lenyalo, kapa pele ho moo. Eseng ebe o ne o mo qobella, mmannyeo, ka lenyalo lee?'
'Ke wena le ntate Matlhoko ba tsebang ditaba tsa ngwana enwa hantle.'
'O a bua, mmannyeo, ha ke re le nna ke se ke buiswa ke ho makala, ke sa tsebe seo ke se buang. Ngwana enwa a se re makatse, hle,' ho realo mme mma Matlhoko, e le nnete hore o buiswa ke ho makala le ho tshoha. 'Eseng re ke re lekodisise hantle, re bone hore na ha a a ipata hona ka tlong ka mona. Mohlomong o teng, o mpa a etswa ke ho tshoha.'
Ba qalella ho batla. Bobedi ba qala ka kamoreng eo Dikeledi a robalang ho yona, ba kututsa le ka tlasa dibethe le kgotjheletsaneng tseo motho a ke keng a lekana ho tsona. Ba fumana a re o ne o mpehile kae.

11.7 Bolela se neng se nyameditse Dikeledi qotsong ena. (1)

11.8 Ketsahalo eo ho yona Rakgadi a neng a bolella Thollo hore tjhelete ya hae e bankeng e thusa jwang ho heletsa mohopolo oo Thollo a neng a e na le wona ka banana ba Kgauteng? (2)

11.9 Thulano ya maikutlo eo Mme a bileng le yona mohla a neng a fihla ha Mmateboho kgetlo la pele e ne e bakwa ke eng? (2)

11.10 Bapisa boitshwaro ba Diseko nakong eo a neng a tjodietsa Bafokeng kgahlanong le boitshwaro ba hae pele Mme a dula ha hae. (2)

11.11 Ntate Matlhoko ke mophetwa wa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

11.12 Ebe Mongodi o re senolela eng ka tumelo ya Bafokeng ka ho etsa hore Thollo a dumellane le Bafokeng ba Matatiele ntlheng ya hore Mmateboho o entse phoso ka ho tshwarela tshebeletso ya lepato la motho ya sa tsejweng lapeng la hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

11.13 Ho ya ka tlwaelo ya Basotho, mofu o a bonwa pele a iswa nqalong e kgutsitseng. Ebe mongodi o sebedisitse ketso ya Thollo ya ho se latelle ho bona mofu ka sepheo sefe? (3)
[25]

POTSO YA 12: POTSO E TELELE YA MOQOQO

TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

Motho ke sebopuwa se sa phethahalang. Sekaseka polelo ena o ipapisitse le semelo sa Thebe.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 13: *TUTUDU HA E PATWE* – M Mahanke

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA G

'Wena Thebe, ha ke tsebe hore ke o qetetse neng. Keng o sa kolotise moo o seng o nwa teng?'

Ho e na le hore Thebe a arabele tsa Dimama o korotlela ba habo.
'Le a bona he ntho tseo ke hlolang ke di bolela. Esale re laelwa ke Tutudu tjena ntho tsa rona di senyehile. Bolellang Dimama hore ho etsahalang mane sekolong'.
A be a se a qoma Dikgapane:

'Dimama, mohlankana o teng mane sekolong, ho thwe ke Tutudu. Esale a fihla banna ba jela kgwebeleng jwalo ka maeba.' Ha a realo a tsipa Dimama ka leihlo, mme a tshehela hodimo.

'O etsang? Keng le sa mo tlise moo re tlo mo tlwaetsa dibaka?' Ho botsa Dimama ya arajwang ke Thebe ka ho teneha:
'Ha se ntho ya ho tla mona moikgantshi eno. Ho hoholo ke ho loma matitjhere a mang ho Tselapedi. O fetotse bana ntho tse kang ha di a tlala. O kile wa bona kae bana ba se ba se na le nako ya ho bapala?'

'Nna ha ke utlwisise. Setlabotjha se ntseng se hafakile diphoka se hlola banna le basadi ba tshwereng sekolo sa Sedibeng ka dilemo? Tjhe, ke a kgolwa mmae o di tshelela Mohokare. Ke Dimama eo, a bontsha lenyatso le mona la hae. Ramorara le yena a phehisa'.

'Nna ke sa le mantsweng a ka. Ke re moshemane eo a hatiswe masepa a namane a sa fihla tjena. Ha a ka tlwaela ho feta mona nna ha ke tsebe. Hona jwale e ka ba sekolong, e ka ba kerekeng, e ka ba dikopanong ...'

13.1 Mantswe ana: 'Ke re moshemane eo a hatiswe masepa a namane a sa fihla tjena' a re senolela eng ka semelo sa Ramorara? (1)

13.2 Hlwaya phoqo puong ya Dikgapane e hlahellang qotsong e ka hodimo. (2)

13.3 Tshekamelo e iponahatsang ho ntate Matsepe ha ho buuwa ka Tutudu e bakwa ke eng? (2)

13.4 Tikoloho e na le tshwaetso ho baphetwa ba itseng. Hlalosa kamoo Dikgapane a anngweng ke tikoloho ya Thabure kateng. (2)

13.5 Bolela hore Dimama o ne a tjha a tshola eng ditabeng tse neng di etsahala sekolong sa Sedibeng empa e se titjhere. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA H

Pina e ntse e loela mme ka pele e hulwa ke Thabang. Kepisi o ne a e shebisitse morao. Bokathe a tenne e tsamaileng e kgeketlwa ho etsa eka e tabohile. Mahlo a a tonne, mme dihlaheng mona ho bile ho rarile methapo e supang hore moo a teng ha a mong. Boholo ba barutwana ba apere seaparo sa sekolo, empa pineng teng ba teng. Thabang o e hula ka pele. E ntse e le:

Mmuso wa Tutudu re a o phethola;
Ha o le mafito, re a o phethola.

Ka nako eo ba etsa sakana la nkope. E mong o tla nne a tlolele ka hare, a ipoledisa, mme a bile a otla sa hae setepe. Ha ba mo dumela o ntsha sebetsahadi seo a se kwetlileng. Ebe jwale ba mo tshela ka ditlatse. Pina yona e ntse e tswela pele:

Mmuso wa Tutudu re a o phethola;
Ha o le mafito, re a o phethola.

Dikgapane o hlile a fihla, le ha a fihlile e le kgale Tselapedi a butse, a ba nna a potapota sekolo. Metsotswana a fihlile ha tla fihla Thebe, a tsamaya le matitjhere a sehlotshwana. Eo a hla a toba Dikgapane ka diqoso, mme ngwana batho le yena a ikarabele.

'Butle ho nqosa o so fumane tlaleho. Motho yane wa ka wa Maokeng, motshehare wa mantsiboya, balakatha! Wena, kannete o ne o tla etsang ha motho a fihla a se a le direng, a re nyalo le eme?' Ka tlameha ho nyahlatsa tsohle.

13.6 Maikemisetso a mongodi ke afe ka ho re hlahisetsa mantswe a pina temeng ee? (1)

13.7 Paleng ena re fumana mongodi a sebedisa lewa la ho hetla morao. A ko re hlahisetse lona hore le fumaneha ketsahalong efe. (2)

13.8 Bolela hore Tselapedi o hlahella e le mophetwa wa mofuta ofe. Tshehetsa karabo ya hao. (2)

13.9 Bapisa semelo sa Thebe le sa Tutudu ho ya ka kamoo mophetwa ka mong a itshwereng kateng. (4)

13.10 Seipobi o bile le seabo sefe tharollong ya polotong ya pale ee? (2)

13.11 Ebe mongodi o atlehile ho bontsha lewa la tlholo dingolweng paleng ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

13.12 Na o dumellana le maikutlo a reng Ntefeleng ke ngwanana ya nang le boikemelo le botsitso diqetong tsa hae? Tshehetsa karabo ya hao. (3)

[25]

KAPA

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa boholoholo.

POTSO YA 14: POTSO E TELELE YA MOQOQO

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

Sesotho se re 'motho ke motjodi o tono se sephatshwa'. Sena se hlalosa hore ke motho ya sa tshepahaleng. Nnetefatsa polelo ena ka diketsahalo tsa tshomo ya 'Phiri le Motho'.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa dithoko tsa seboko.

TEMA YA I

SEBOKO SA BAKOENA

'Ke Mokoena wa ha Monaheng,
Ke motho wa Nkopane wa Mathula,
Ke lebewana la Kadi le Tsholo,
Mailangwathela, masajeng sengwathwana sa maobane,
Maja polokwe,
Ke petsana lehowa, ho wa Makgetha ke pitsi,
Mora Monyane, pitsi e lla e komakoma ka meso,
E komakoma ka meso e komisa.
Setjhaba sa hae sa Monaheng,
Hara motse o re patela a lapa,
A re o tshwerwe ke meno, a ruruha phatla,
A re o tshwerwe ke mala, a paqama ke semorabele,
Wa Tsholwane, Tsholo o hanne borena.
O lwanne jwalo ka tlou Makgola,
Ba re ha e hate ka maro mora Monyane,
Tjhaba ha se buswe jwalo,
E ka hata ka maro jwang e shwa,'

15.1 Bolela hore Mokoena ya iphafang mona ke wa ha mang. (1)

15.2 Hlalosa se bolelwang ke molathoko wa 15. (1)

15.3 Qolla mantswe a nnetefatsang hore motho ya iphafang mona o tsoha le ho qalella mosebetsi wa hae pele letsatsi le tjhaba. (1)

15.4 Ho ya ka seboko sena, ke hobaneng ha Bakoena baa ba ile ba buswa ke Tsholwane? (2)

15.5 Hlalosa semelo sa Mokoena ya rokwang mona. Tshehetsa karabo ya hao. (2)

15.6 Maikutlo a hao ke afe ha o elellwa hore Mokoena enwa o ipolaisa tlala ka lebaka la ho se batle ho kopa? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA J

Ba re e ne e le mosadi wa motseng o mong ya loyang. Mosadi enwa o ne a na le batho bao a loyang ka bona, mme taba ena e le sephiri. E ne e se fela batho empa o ne a na le ditshwene le dithotsela hape. Mosadi enwa o ne a na le mora ya neng a se a le dilemong tsa ho nyala. Mohlankana enwa o ne a rata morwetsana e mong wa motseng o mong. Yaba o kopa ho nyallwa.

Jwale ngwetsi e ne e makatswa ka mehla ke tse ding tsa dintho tse neng di etsahala lapeng mona, mme yena a sa di utlwisise. Ka matsatsi a mang, matsale o ne a mo laela ho pheha dijo tse ngata. Ha ho tsohwa ka le hlahlamang, dijo tseo ha di yo, feela ho sa tsejwe hore di jelwe ke mang. Le hona neng. Hona ho ne ho makatsa haholo. Ha a botsa monna wa hae, le yena o ne a sa utlwisise. Athe matsale o nka dijo bosiu ha batho ba robetse, ho ya fepa batho ba hae naheng kwana.

Jwale ha matsatsi a ntse a e ya le dibeke di rwalellana, mme le ngwetsi e se e tlwaela bohadi, yaba matsale o rera ho ruta ngwetsi mosebetsi ona wa hae, ba tle ba sebetse mmoho. Yaba o bitsa ngwetsi, e le hara bosiu hore ba tsamaye. Ba tsamaya, ba tsamaya, ba tsamaya. Ngwana batho a maketse hore ho uwa kae ebile a tshohile mafifing ao a bosiu.

15.7 Qolla mantswe a bontshang hore pale e ka hodimo ke tshomo. (1)

15.8 Hlalosa ketsahalo e totobatsang kgohlano tshomong ena. (2)

15.9 Ho ya ka diketsahalo tsa tshomo 'matsale' ke mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

15.10 Mothinya o sa lebellwang o ile wa iponahatsa ketsahalong efe kamora hore matsale a rupelle ngwetsi kwana naheng bosiu? (2)

15.11 Fana ka mophetwa eo boteng ba hae bo ntsheditseng diketsahalo tsa tshomo pele o be o bolele hore hobaneng o realo. (2)

15.12 Lokodisa tse neng di belaetsa ngwetsi ka taelo ya matsale pele a e isa kwana naheng. (2)

15.13 Na lewa la tlholo dingolweng le a iponahatsa tshomong ee? (2)

15.14 Dumellana kapa o hanane le mohopolo o reng tharollo ya qaka tshomong ena e etsahetse ka bokgabane bo boholo o be o tshehetse karabo ya hao. (3)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba ya moqoqo.

POTSO YA 16: POTSO E TELELE YA MOQOQO

***SEYALEMOYA* – RH Moeketsi**

'HA LE THAKGISWE' – M Leduma

Meharo e ka fetola botho ba sebapadi. Sekaseka polelo ena, mme o bontshe kamoo mongodi a sebedisitseng Kotopi ho nnetefatsa polelo ena.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 17: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

'O MO FELEHEDITSE' – SM Mangali

Bala qotso ena e latelang ka tlhoko, e be o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa terama yohle.

TEMA YA K

[E ntse e le ha Paseka ka le hlahlamang. Ho kena Paseka le Mmalerato.]

MMALERATO: *(O qala ho hlefetsa)* Kgwedi tse robong kaofela, ke lebeletse, ke lebeletse ka tshepo, le ka kgolo ya hore le nna hosane, ke tla bitswa mmannyeo! Empa kae … ke re na empa kae! Nako eno yohle, e ne e se ho lebella feela. Ke ne ke tsamaya ke kopana le mathata a bokgatjhane, mme mathata ao ke neng ke qala ho teana le ona. A mang a ona ke utlwa hantle hore nkeke ka ba ka a emela, mme ke tsamaya ke utlwa lefu le nkga dinkong tsa ka.

PASEKA: Tseno ke di tseba tsohle, empa ka mehla ha o ne o teana le mathata ao o seng o a hlalositse, ekasitana le a mang, ke ne ke le pela hao ka mehla ho o tshehetsa.

MMALERATO: Eo taba ke a e utlwa, empa pheletso e ne e be efe? O kae ngwana eo ke neng ke mo lebeletse?

PASEKA: Mmalerato … Mmalerato, se etse jwalo hle motho wa batho ke a o kopa! Se leke hle?

MMALERATO: Ke se ke ka etsa jwang aubuti Paseka?

PASEKA: Ke bala ho hong molomong wa hao, ke bala ho hong mantsweng ao a hao a tletseng ditletlebo ekasitana le hona ho belaela.

MMALERATO: O bala eng aubuti Paseka?

PASEKA: Mmalerato … Mmalerato ... ha ho ka etsahala hore monga bophelo a o etele e ka ba ka tsela efe kapa efe, mme a fihle a botse hore na o sosobanyeditseng sefahleho, o tla reng? Ha a ka o botsa hore na o bebenyetsang melomo nako tsohle, o tla reng?

17.1 Sepheo sa mongodi ke sefe ka tshebediso ya ho tjebela pele ho utlwahalang mantsweng aa: '... ha ho ka etsahala hore monga bophelo a o etele e ka ba ka tsela efe kapa efe …'? (2)

17.2 Hlalosa hore ke maikutlo afe a qholotswang ke mantswe a Mmalerato qotsong ena. Tshehetsa karabo ya hao. (2)

17.3 Qwaketsano e dipakeng tsa Mmalerato le boemo ba bophelo boo a iphumanang a le ho bona e bakwa ke eng? (2)

17.4 Hlalosa semelo sa Paseka se totobatswang ke ditaba tsa qotso empa o ntse o ipapisitse le ditaba tsa pale ka kakaretso. (2)

17.5 Ho dibapadi tse buisanang qotsong e ka hodimo, ebe sebapadi seo e leng molwantshuwa ke sefe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

17.6 Akaretsa molaetsa wa mongodi tshwantshisong ee. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA L

(Ke sepetlele, bona bosiung boo. Ho kena Paseka, mme o kgathatsehile habotlhoko.)

PASEKA: A ke hle ke eme mona pele ke lahleha … ebile materone ke yane moo a tlang le teng, ke se ke tla botsa yena, mohlomong a ka ntjwetsa ditaba ka botlalo …

MATERONE: Monghadi, ebe nka o thusa? Ha o a tshwanela ho ba ka mona.

PASEKA: Ke a dumela mme, empa molaetsa oo ke o fumaneng ekare ke ne ke tlamehile ho potlakela kwano, empa hore na hokae hantlentle, ke teng moo ke sa nepeng.

MATERONE: E le hore ntate ke mang?

PASEKA: Nna ke Paseka Letoane, mofumahadi wa ka o nketswe kwano hora, kapa tse pedi tse fetileng, mme e le motho ya mmeleng.

MATERONE: Ooo … tjhe ke a o fumana jwale … E seng o kene ka lemating leo la boraro, ke a kgutla hona jwale.

PASEKA: Tjhe ke a leboha mme!

MATERONE: Mhn! Nna ka nnete ha esale ke sebetsa ke qala ho teana le ntho e tjena … Ka nnete ha ke tsebe hore na ke qale ka ho reng ha ke lokela ho hlalosetsa ntate enwa wa batho ka se etsahetseng, haholo ha ke sheba faele ya mofumahadi enwa wa hae, mme ke badile tsena tseo ke di badileng. Feela ha ho nang, ke a kena, ke tla mo hlalosetsa jwalo ka motho wa mme, mme ebile le nna ke le motswadi, empa taba ke hore na ke tla qala ka le reng eng?

PASEKA: *(O mong ka moo materone a itseng a kene, a mo emele teng)* Ka nnete ebang Mmalerato o thusehile, mme ngwana eo o a re phelela …

17.7 Mantswe ana: 'Ha o a tshwanela ho ba ka mona' a re bolella eng ka setso sa Basotho mabapi le ditaba tsa pelehi? (2)

17.8 Hlalosa hore sehlohlolo sa tshwantshiso ena se iponahatsa ketsahalong efe. (2)

17.9 Tumelong ya Sekreste nako ena eo Mmalerato a hlokahalang ka yona ke nako eo Bakreste ba ketekang eng? (2)

17.10 Ho tswalwa ha mafahla le ho hlokahala ha Mmalerato ho re bopela tatolano ya mantswe ka tsela e jwang? (2)

17.11 Hlalosa mothinya o sa lebellwang tshwantshisong ena. (2)

17.12 Na qetelo ya mongodi tshwantshisong ena e fihletse sephetho se o kgotsofatsang? Tshehetsa karabo ya hao. (3)
[25]

POTSO YA 18: POTSO E TELELE YA MOQOQO

HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Tikoloho e ntjha eo Molefi a iphumanang a sebetsa ho yona e bile le seabo se seholo ho hlokeng botsitso ha hae. Tshohla maikutlo ana, mme o bontshe ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 19: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Bala qotso ena ka tlhoko ebe o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA M

MORONGWE:	Ekaka Molefi o nnyalletse hore ke be kolofane habo mona. Maoba ke tsohile e sa le ka meso ho ya rwalla, Disebo le mmae ba ntse ba robetse. Ha ke kgutla ka fihla ka pheha, ka ba ka fiela lebala, ba ntse ba popometse. Ha ba tsoha ba mpha thotohadi ya diphahlo hore ke e hlatswe ka nokeng ka mane. *(Ha a realo a itshela ka dikgapha.)* Hape Disebo o na le mokgwa o mobe wa ho mpuisa jwalo ka haeka ke ngwana hae. Molefi a se ke a ba a leka ho nketsa sekoropolapa mona habo. A hopole hore le nna ke motho ya nang le maikutlo jwalo ka mang le mang. *(Ha a realo a boela a lla.)*	5
MOLEFI:	Ebe Morongwe o ile kae haeka tjee letsatsi le se le phahame a sa bonahale? Helang, haeka tje o ile a tlisa le kofi? Banna, ke a kgolwa e se e bile e bata. Empa ke hobaneng ha a sa ka a ntsosa? E nngwe hape e mmakamakatsang ke hore Morongwe ha a ka a tloha a bontshitse thabo e sa le ke fihla mona lapeng. Ako re nke ke yo mo sheba. Helang ...	10 15
MORONGWE:	Molefi, ako ntlohele ke lle, ke ntshe botlhoko bona bo ntjang!	
MOLEFI:	Botlhoko bo o jang? Ke botlhoko bofe bo o jang? Kwana le maoba ha ke fihla o ne o se mahlong! Molato ke eng ratu? Bua feela rato la pelo ya ka o se ke wa tshaba letho.	
MORONGWE:	Molefi nna ha o a nthonaka thothobolong ke o jwetse! Athe o ne o nnyalla ho tla nepola le ho thuma heno moo?	20

19.1 Sepheo sa mongodi ke sefe ka tshebediso ya mantswe ana: 'Molefi nna ha o a nthonaka thotobolong ke o jwetse!'? (2)

19.2 Ho ya ka ditaba tsa qotso, o ka re Mofammere ke sebapadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

19.3 Qwaketsano e bileng dipakeng tsa Mojabeng le Pitso e ne e qholotswa ke eng? (2)

19.4 Sepheo sa mongodi ke sefe ka ho sebedisa Ramafothole le Ngatane hore e be bona ba thusang Mapetla ho senya bophelo ba Molefi empa ba hotse mmoho ba bile ba sebetsa mmoho? (2)

19.5 Hlalosa hore Takadimane ke mofuta ofe wa sebapadi. (2)

19.6 Ke maikutlo afe a qholotswang ke dipuo tsa Jwalane nakong eo a neng a jwetsa Molefi hore yena o na le ngwana? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

19.7 Hlalosa mothinya o sa lebellwang o ileng wa sibollwa ke Molefi mabapi le boitshwaro ba mofumahadi wa hae, Morongwe. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA N

MOFAMMERE:	He-e wena Ramafothole! Ha o bua o se ke wa nna wa re: 'Wa tla wa re hakolla' Ngatane o ne boetse o hakolla wena le bomang? Dinonnori ting! Ke kgathetse ke bononnori bona ba lona! Kapa le etswa ke …
NGATANE:	Mofammere! O se ke wa re re dinonnori! Ruri o tla le kwenya ha o ka wa leka wa re o a le pheta. O ne …
MOFAMMERE:	Bona tjena Ngatane! Nna ke Mofammere ha ke Mmamofammere. Ke a bona o nahana hore ke Takadimane ya ileng a o bata le le leng yaba o a o tlohela. Ako leke o phahamise lepheo o tle o bone ha ke le poma. *(Ha a realo a ema setulong a lahla baki kwana.)* Ha re tswele kantle monna ke tle ke o supise! Helang! Haeka tjee o sa pharame setulong? Ema ke tswe ke o fa … helang banna! Haeka tjee o sa dutse.
RAMOFOTHOLE:	*(O ema dipakeng tsa Mofammere le Ngatane ho ba namola.)* Owe – ele, ha e hate ka maro, batho ba tla reng ha ba bona le lwantshana empa le tswa nqa e le nngwe? Nna ke ne ke re …
MOFAMMERE:	*(O sutumeletsa Ramafothole ka matla hoo hlooho ya hae e ileng ya qitibana ka sa nketse habotlhoko leboteng.)* Kapa o nahana hore ke mula Ngatane feela? Le wena o ntse o kenelletse. Jwale ho fihlile moo dintho tsena tsa …
MOLEFI:	*(A rutloloha setulong ho tshwara Mofammere ya neng a halefile jwalo ka sebata se kobesitsweng.)* Mofammere! Ho neneng ke le bollela ...

19.8 Sepheo sa mongodi ke sefe ka tshebediso ya mantswe ana: 'Dinonnori ting! Ke kgathetse ke bononnori bona ba lona!'? (2)

19.9 Hlalosa kamoo ntwa e hlahellang qotsong e leng e nngwe ya diketsahalo tse hodisang kgohlano kateng. (2)

19.10 Ke molaetsa ofe oo mongodi a o fetisang ka tshwantshiso ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

19.11 Maele a Basotho a re 'Mofuta ha o nkgwe ka nko e se qoba la kwae'. Nnetefatsa maele ana o ipapisitse le semelo sa Jwalane. (2)

19.12 Na phethelo ya mongodi tshwantshisong ena e fihletse sephetho se o kgotsofatsang? Tshehetsa karabo ya hao. (3)

[25]

POTSO YA 20: POTSO E TELELE YA MOQOQO

LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

Ditshepiso tse sa phethahalang tsa mmuso di susumeditse Tsietsi hore a qetelle a kgenathetse madi matsohong. Sekaseka mohopolo ona o hlahise ntlhakemo ya hao.

Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. **[25]**

POTSO YA 21: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA O

(Hona thapameng eo, lapeng ha Tsietsi, Naledi o etetswe ke Seipati.)

SEIPATI: *(O opa ka diatla.)* Hela Naledi! Ke re ha o a nona le kgale, Mosadi ha esale hoba o kene mane ha ntate Mohlouwa! Ako bone feela kamoo o atlehileng kateng! Ke re le lebala la hao le hlakile sa nyooko ya tlhapi, mme ha ho ka nqane hore o natefetswe ke bophelo mmannyeo.

NALEDI: *(Ka ho swabanyana)* Mokgwa wa hao ke o tseba o le jwalo, Seipati, o rata hampe ho tsheha ka nna!

SEIPATI: E-e bo! Mosadi, ha ke tshehe ka wena, ke bua nnete ena ya mmakoma e se nang motswako. Le jwale ha ho hlokehe hore motho e be nkgekge ho ka lemoha hore o ja monakaladi wa kebolelwa mona moo o leng teng. Ke tjho le tshobotsi ya hao e ntle, eo ke o tsebang ka yona, ke ena e kgutlile jwale.

NALEDI: Eu!

SEIPATI: Ke ne ke o jwetse o le aramele le sa tjhabile, hoba menyetla e kang ena e tla hang feela bophelong, mme ha o sa e fuparele ka diatla tse pedi o tla llela metsotso jwalo ka thotsela sa Mmedikane. *(O kgutsa Metsotswana)* Ako bone kamoo o leng mohaladitwe kateng!

NALEDI: Na ruri?

SEIPATI: Ho jwalo, ngwaneso. Ke bua ke hlapantse hore o botle bona bo hlollang le ho feta palesa ya dishweshwe. *(Ka boswaswi.)* Hoja ke ne ke le …

21.1 Hlalosa phoqo e jerweng ke mantswe a Seipati a latelang:

'Ke re le lebala … ha ho ka nqane hore o natefetswe ke bophelo mmannyeo ...' (Mola 4–5) (2)

21.2 Bolela ditlamorao tsa dikeletso tseo Seipati a ileng a di fa Naledi malebana le bophelo ba hae. (2)

21.3 Mongodi o re bopela mothinya o sa lebellwang jwang nakong eo Naledi a neng a ilo kopa thuso ho Seipati? (2)

21.4 Diketsahalo tse mmalwa e bile majwe a kgopiso bophelong ba Tsietsi. Bolela diketsahalo TSE PEDI feela tseo o reng e bile lejwe la kgopiso bophelong ba Tsietsi. (2)

21.5 Hobaneng ha Tsietsi a se a dulela ho nwa jwala ha Mmadibabe? (1)

21.6 Kgotsofalo ya Mmabatho ha a utlwa hore Mohlouwa o lelekile Tsietsi e bile ya nakwana feela. Hlalosa hore ke ka lebaka la eng ho bile jwalo. (2)

21.7 Ke maikutlo afe a qholotswang ke ketso ya Thapelo ya hore a bolelle Tsietsi ka kamano ya Mohlouwa le Naledi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa tshwantshiso yohle.

TEMA YA P

TSIETSI: *(O fupara mothamo.)* Ako tlohele ho nkgoba ka mantswe tjena, hle, Naledi. *(O hlokahloka lehoporo hape.)* Na wena o tla nkaraba? Ha nka ka o botsa hore o tswa ho e nka kae tjhelete ena eo o rekileng mabenyane ka yona, hoba le wena ha o eso ka o sebetsa ha esale o tswalwa o e ba mokana? *(O fupa mothamo hape.)*

NALEDI: *(Ka ho tshoha ebile o batlile a qhala diphahlo tse ka metsing)* Jonna! Ka batla ke qhala diphahlo hodima sesepa se fedile tjena!

TSIETSI: O tshwanetse o di qhale diphahlo hoba mokgwa wa hao o tshaba nnete lebekebeke! *(O iphumola molomo ka lesela.)* Ke o botsitse le wena hore o tswa ho e nka kae tjhelete ya ho reka mabenyane hoba ha o sebetse? Hona o tshoswa ke eng ha e le mona o batlile ho tsholla metsi a tletseng diphahlo?

21.8 Sepheo sa mongodi sa ho etsa hore Tsietsi a nne a botse potso e mabapi le tjhelete eo Naledi a seng a e na le yona empa a sa sebetse ke sefe? (2)

21.9 Phapano ke efe pakeng tsa boitshwaro ba Naledi nakong eo a e so be le dikamano le ntate Mohlouwa le nakong eo a seng a e na le tsona? (2)

21.10 Seipati ke sebapadi se nang le ditlwaelo tse sa amoheleheng maemong a matle a phedisano. Bolela tlwaelo E LE NNGWE e totobatsang sena. (1)

21.11 Qwaketsano e bileng teng dipakeng tsa Naledi le Pheleu e ne e qholotswa ke eng? (2)

21.12 Sekaseka ka tshetshefo diqeto/dikahlolo tse entsweng ke Tsietsi tshwantshisong ena tse amang makgabane a phedisano. (2)

21.13 Na phethelo ya mongodi tshwantshisong ee e fihletse sephetho se o kgotsofatsang? Tshehetsa karabo ya hao. (3)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80